
JOSEP-ÀNGEL MAS CASTELLS

LES CONNOTACIONS IDEOLÒGIQUES DELS MODELS LINGÜÍSTICS VALENCIANS: SITUACIÓ ACTUAL I CONDICIONANTS HISTÒRICS

1. INTRODUCCIÓ

En la història de la llengua catalana, els consensos quant a la gestió del polimorfisme han estat complicats fins i tot després que, fa ja vora un segle, l'Institut d'Estudis Catalans adoptà la codificació fabriana. En el cas del valencià, les discrepàncies tampoc no s'han esvaït amb la signatura de les Normes de Castelló (1932), fins al punt que hi podem trobar a hores d'ara diverses propostes més o menys sistemàtiques i més o menys allunyades del consens majoritari. A més, és en els textos emanats dels agents socials amb certa representativitat on sembla que la tria de variants segueix una lògica interna més consistent: on es podrà parlar amb més propietat de models.

Caldrà partir de la base, doncs, que el punt d'inflexió de les diverses propostes té uns fonaments més ideològics que no filològics pròpiament dits. És a dir: tot i que, estructuralment, *físicament* si es vol dir així, els models sorgeixen i s'alimenten de la variació lingüística *natural*, és el significat ideològic afegit amb què es carreguen determinades variants el que produeix la coexistència de diversos models. Si hi haguera acord respecte de tots els criteris aplicables en la codificació lingüística i en l'elaboració estilística de la llengua, les diferències en els usos serien molt menors, quasi reduïdes a l'àmbit de l'idiolecte.

El fet que les discrepàncies hagen donat lloc a diferents models demostra un grau considerable d'ideologització de la variació lingüística en l'ecosistema comunicatiu

valencià. La idea es reforça si tenim en compte que els models lingüístics es visibilitzen en el moment de màxima tensió social al voltant de la temàtica lingüística i identitària de la nostra història recent: la transició. Més ben dit, és en aquest moment quan els models adquireixen una sèrie de significats sobreafegits d'una manera més palmària i contrastada, encara que l'origen de la major part es pot rastrejar abans. L'intens debat social i polític sobre les relacions que havia de mantenir el País Valencià amb la resta de territoris de llengua catalana va carregar els models lingüístics d'un significat ideològic que no sempre havien tingut ni mantindran intacte després.

El que sí que és una constant històrica, posada sovint de manifest, és que la intensitat de les polèmiques entre els defensors de cada model pren força d'una manera paral·lela a cada mínima embranzida en l'avanç de la llengua. Això no és casual, òbviament. D'una banda, perquè és en aquests moments quan es fa necessari socialment el model, el consens al voltant del model; de l'altra, per la pressió de factors exògens, que apliquen la vella i massa coneguda màxima del *divideix i venceràs*. N'és un exemple de tot plegat que determinats grups dediquen un esforç molt notablement superior a l'argumentació a favor del model propi (més encara: a l'atac als altres) que al mateix ús del que defensen. Sense oblidar que aquests mateixos grups han recorregut a la violència i la intimidació per tal de fer valdre la seua posició.

No caldrà insistir-hi ara, per com de conegut és el tema. Tampoc no farem una revisió sistemàtica de les diverses obres amb intenció d'incidir en la normativa lingüística (gramàtiques, ortografies, etc.) que s'han publicat al llarg dels darrers cent anys. Sobretot perquè ja comptem amb aportacions que s'han dedicat a aquesta tasca, d'una manera més general o sobre algun aspecte concret, de l'àmbit general de la llengua o de l'específic del valencià (cf. Casanova 2002; Climent 2007; Ferrando 2006a; Ginebra & Solà 2007; Saragossà 1997; Segarra 1998; Solà 1987, etc.). Tot i que aquests treballs, és clar, ací es tindran ben en compte.

L'objectiu d'aquestes ratlles s'enquadra més aviat en el cantó interpretatiu o qualitatiu. Proposem l'anàlisi de les relacions entre les formes lingüístiques i els grups socials que en fan ús en un context social sempre canviant. L'òptica, doncs, ha de ser forçosament dinàmica: si la relació és certa, l'investigador ha d'estar a l'aguait dels canvis i els transvasaments que l'evolució ideològica dels grups, d'una banda, i l'extensió social dels models, de l'altra, comporten. Les diverses fotos fixes amb què decidim delimitar el moviment de la història sociolingüística hauran d'incloure aquesta relació a tres bandes (formes, grups i context sociopolític) partint de la base que les agrupacions poden divergir notablement d'un moment a un altre.

L'Anàlisi Crítica del Discurs (ACD) suposa un acostament a l'estudi del llenguatge en el seu context social que ajuda a bastir la perspectiva que estem proposant.¹ El plantejament conflictivista amb què fa seu el concepte d'ideologia és el punt de partida ineludible. Com veurem tot seguit, aquesta focalització en el dissens com a element definidor de la ideologia i dels grups ideològics té repercussions també en la consideració del mateix discurs acadèmic com a objecte d'anàlisi. De més a més, l'aplicació de la perspectiva de l'ACD a l'anàlisi sociolingüística permet matisar l'accepció d'alguns conceptes d'ús habitual en aquest camp. En aquest article en revisarem dos de bàsics per als objectius que ens hem proposat: la variació diafàsica i el concepte d'estàndard lingüístic aplicat a la llengua catalana.

Una vegada dibuixat aquest marc teòric, presentarem l'anàlisi de la correlació entre els diversos models de llengua en actiu en la comunitat de parla valenciana i els grups socials que en fan ús. La correlació s'ha de centrar en el posicionament del parlant, com a membre d'un grup, respecte de les ideologies lingüístiques i socials. A aquest efecte, mostrarem les tendències que es poden deduir de l'ús lingüístic dels representants dels partits polítics valencians més importants. D'aquesta manera, després de descriure lingüísticament els models, veurem les connotacions ideològiques amb què es carreguen ara mateix, amb referències als usos d'altres agents socials. L'article es clourà amb una panoràmica històrica dels canvis i les transferències ideològiques que han experimentat els models, des dels primers debats en la Renaixença, més innocus si es vol, a la polarització radical de la Transició.

2. L'ACD I LA TEORIA DE LA IDEOLOGIA EN ELS ESTUDIS SOCIOLINGÜÍSTICS: UNA NECESSITAT

Un dels noms que se solen associar a l'ACD des dels inicis de la posada en circulació de l'etiqueta, és el de Teun A. Van Dijk. Aquest autor fa ja més d'una dècada que es va proposar l'ambició —i potser agosarat— projecte de bastir una teoria de la ideologia, que va donar el seu primer fruit en el volum titulat, senzillament, *Ideologia*

1. En aquest article es defugiran els debats nominals que considerem que aporten ben poc a l'avanç de la recerca, si més no d'aquesta en concret. Així, assumim la mateixa denominació d'anàlisi crítica del discurs, no entrem a discutir si aquesta i la sociolingüística són disciplines o ciències del llenguatge (debat epistemològic de molt alta volada), utilitzem indistintament variació diafàsica i estilística, etcètera.

(1999) i un segon, de més divulgatiu i centrat en la dimensió discursiva del concepte (Van Dijk 2003). En les seues propostes, hom pot rastrejar les petges de sociòlegs i psicòlegs socials de primera línia, més o menys relacionats amb la Teoria Crítica de l'anomenada Escola de Frankfurt. No és aquest el lloc on entretenir-se a buscar fonts i influències. Per qüestions d'espai, ens limitarem a descriure succintament la noció d'ideologia que farem nostra, a causa d'un cert consens a què sembla que ha arribat la ciència social.²

Vegem, doncs, una definició d'ideologia proposada per aquest autor a partir d'aquest consens —i semblant, per tant, a altres que es proposen com a generalment acceptades en treballs més o menys divulgatius del coneixement social, com ara en Rocher (1996: 128). Diu Van Dijk (1999: 72)

las ideologías consisten en aquellas creencias sociales generales y abstractas, compartidas por un grupo, que controlan u organizan el conocimiento y las opiniones (actitudes) más específicas de un grupo [...] Esto implicaría que ellas encarnan no sólo los valores específicos sino también los criterios de verdad de un grupo.

En aquesta definició manquen, però, els trets distintius del sistema d'idees i judicis que constitueix la ideologia respecte d'altres sistemes de creences que no podríem qualificar d'ideològics sense perdre tota l'operativitat del terme. Per posar un exemple, sembla que no convé considerar ideològic el sistema de creences que guia determinades actituds i determinats comportaments socials àmpliament compartits sota el rètol més o menys explícit de *bona educació*. Es podria adduir que la rellevància social deixaria fora directament aquesta mena de conjunts organitzats de creences. Ara bé, no és menys cert que determinades normes que difonien els manuals d'urbanisme de fa algunes dècades avui serien difícilment assumibles.

Portant-ho al nostre terreny, una mirada a la història social recent de la llengua catalana ens mostra que no fa massa temps el canvi al castellà en presència d'un interlocutor que s'hi expressara, independentment de si entenia el català o no, es considerava la manera educada d'actuar en societat. Sense que puguem negar que aquesta

2. En Mas 2007: 77-99 he procurat presentar un itinerari lògic que mena del marxisme a la proposta que ací s'assumirà amb un aparell de citacions bibliogràfiques suficient, però de cap manera exhaustiu, atesa la quantitat ingent de llibres i articles que la sola definició d'ideologia ha generat i genera. En Mas 2008: 56-66 he fet un primer resum d'aquell itinerari. Aquest article implica un segon esforç de condensació, no sols d'aquest ítem, a més d'un nou enfocament basat en la perspectiva diacrònica i l'actualització de lectures i de dades.

idea *encara* subjau en l'actuació lingüística de molts parlants, és igualment evident que avui no s'accepta d'una manera tan callada i asèptica com la conveniència de no posar els peus damunt la taula, posem per cas. L'exemple de la bona educació s'ha triat perquè il·lustra bé tant el principal tret distintiu de la ideologia com el caràcter relatiu d'aquest, en el sentit de variable segons societats i moments històrics: la polèmica.

En efecte, la conflictivitat, siga en el plànol estrictament teòric o arribe a l'expressió violenta, és la característica definidora d'allò que anomenem ideologia, ja que la polèmica «es el punto en que los valores se 'traducen' en creencias ideológicas» (Van Dijk 2003: 24). Per tant, totes les posicions discordants sobre temes que afecten una societat seran considerades ideològiques des del punt de vista de l'analista, fins i tot les que defensen una asseveració demostrada científicament. En canvi, no seran considerades així, sinó com a part del *fonament comú* de la societat en qüestió, aquelles sobre les quals hi ha o hi havia un acord general, encara que siguen reputades com a falses en altres societats o moments —com ara que la Terra és plana (*apud* Van Dijk 2003: 30).

Convé aclarir que aquest relativisme teòric no té per objecte invalidar cap expressió del que (ara i ací) anomenem *coneixement científic* ni, encara menys, posar al mateix nivell les argumentacions sorgides de l'aplicació rigorosa d'una metodologia i els exabruptes de cap forma d'antiintel·lectualisme. Ara bé, sí que postulem que l'investigador ha de tractar analíticament igual, si es vol dir així, les argumentacions més pròximes i les més allunyades dels seus posicionaments socials. Ha d'intentar evitar *jutjar* abans i mentre descriu si vol veure el que realment hi ha, i reservar-se l'aparell més argumental per al lloc escaient i explícitament subjectiu de la prospecció. L'etnografia, una altra disciplina interessada en el comportament de l'individu en societat, ho expressa amb una fórmula *estranyament antropològica* (*apud* Hammersley i Atkinson 1994: 22), una mena de recerca d'una mirada panoràmica, tot i formar part del paisatge.

El primer pas ha de ser l'allunyament definitiu de la concepció pejorativa del concepte d'ideologia, heretada de la tradició marxista, incloent-n'hi les diverses revisions, les quals, *grosso modo*, consideren la ideologia una mena d'*error d'apreciació*, siga induït per altres grups, siga a causa de la posició social que ocupa el grup en qüestió. Com és evident, la noció només és possible si s'oposa a un antònim: la *consciència de classe*, la Veritat, si fa no fa. Però la ciència social més solvent ja fa temps que ha declarat la irrellevància del valor de veritat a l'hora d'analitzar el comportament dels diversos grups (cf. Gallino 1995 o l'obra de Thomas presa globalment, per posar un exemple divulgatiu i un altre d'*auctoritas*).

Allò que importa és l'efecte, la difusió i la repercussió dels discursos que produeixen i reproduïen ideologia. I importa perquè, tot plegat, té conseqüències en la vida dels membres de la societat en qüestió. Per tant, interessa analitzar ben bé la gestió de les ideologies, els factors que porten a uns o uns altres nivells d'èxit. Entre els quals, la veritat i la científicitat de les asseveracions no solen ser, per desgràcia si volem, el pal de paller. No en una dimensió comparable a la possibilitat d'accés als mitjans de comunicació o a qualsevol altre mitjà de difusió ideològica, com ara l'ensenyament.

La (nostra) sociolingüística, en aquest sentit, hauria d'esmol·lar les eines analítiques, descriptives i interpretatives, si vol superar una certa sensació de reiteració en les darreres dècades. És per tot això que qualifiquem de *necessitat bàsica*, més que no de *proposta*, l'aplicació de les aportacions més rellevants de l'ACD i de la ciència social en general. L'epítet, a més de subratllar la importància que atorguem a la necessitat, s'ha de prendre també en un sentit més literal: es tracta d'actualitzar les premisses que es troben a la base de la major part del discurs sociolingüístic habitual.

Perquè endinsar-se en aquest tipus de recerca comporta haver d'assumir, de bestreta, que hi ha *cortines de fum* que deixen petges ben sòlides i marcades en el *món real* —siguen poques o moltes, més o menys importants: heus ací l'objecte d'estudi que proposem. Caldrà que ens decidim a mirar de fit a fit aquells aspectes de la realitat social que no *ens agraden*: que no concorden amb el nostre propi discurs i el conjunt d'apriorismes generalment acceptats al si de la disciplina.

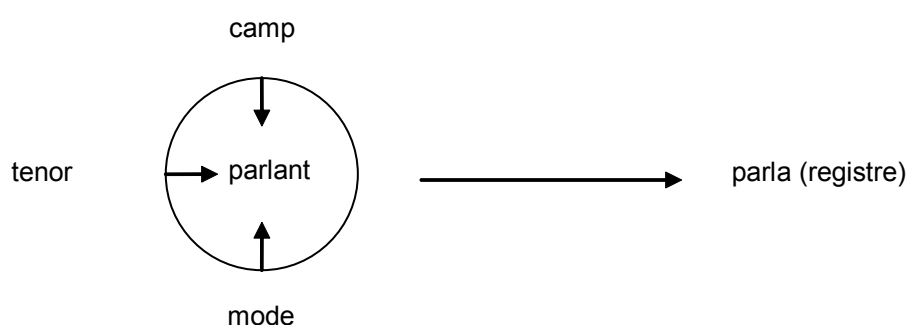
3. L'ACD EN ELS ESTUDIS SOCIOLINGÜÍSTICS: ALGUNES MATISACIONS CONCEPTUALS

Cal també, doncs, una actualització de les eines interpretatives, de termes a teories i metodologies, equiparable a l'aplicació de les noves tècniques de recopilació i tractament de dades quantitatives que ja s'està duent a terme. En aquest article proposem alguns reenfocaments, o matisacions si més no, que també es poden considerar de base i que poden servir de botó de mostra d'aquesta via de revisió teòrica. Via que, ho subratllarem, es declara ben allunyada d'allò que habitualment s'entén per revisionisme.³

3. En aquest sentit, el present treball, com la monografia que he publicat recentment (Mas 2008), es voldria inserir en una línia de treball, si no corrent, de revisió i actualització teòriques dels mètodes i postulats

3.1 ELS MECANISMES DE LA VARIACIÓ DIAFÀSICA

Per començar, la teoria de la ideologia ha de matisar l'explicació tradicional del *funcionament* de la variació diafàsica, en el marc de la qual cal situar la tria estilística i les seues implicacions socials. Se sol dir, i no sols en materials pròpiament divulgatius, que el registre que emprava un parlant en una determinada ocasió és producte de l'actuació dels factors situacionals del camp, mode i tenor i que, per tant, el registre s'adapta a aquests factors i els reflecteix de manera convencional. Un esquema per a representar-ho pot ser el següent:



La variació funcional: representació canònica

L'aire conductista de la representació, tant pel que fa a la unanimitat de resposta que pressuposa (el registre: el *mateix* registre per a tothom) com al paper eminentment passiu del subjecte (el parlant), mer receptor dels estímuls (els factors situacionals), no casa gens bé amb el plantejament d'aquesta recerca. El fet que per a la mateixa situació comunicativa un parlant trie conscientment el demostratiu simple i un altre el reforçat, per exemple, ja invalida tant la unanimitat com la passivitat: per la diferència i pel fet mateix de l'elecció. Partim de la base, doncs, que cal situar el parlant en el paper protagonista i buscar el fonament de la diferència de resultat en un posicionament ideològic diferent que implica o es reflecteix en la forma lingüística.

sociolingüístics que diversos autors estan duent a terme més o menys de la darrera dècada ençà (Calaforra 1999, Nicolàs 2005, Querol 2000, Conill 2007, per exemple). No em puc estar d'esmentar la procedència valenciana d'aquesta nòmina. Hi pot tenir alguna cosa a veure que la distància entre alguns constructes teòrics i la realitat quotidiana es fa difícil de no veure en el nostre ecosistema comunicatiu.

De tota manera, es fa necessari distingir entre les situacions en què el parlant adopta una actitud més, diguem-ne, activa, d'altres en què és plausible suposar-li un grau de consciència baix respecte de les variants que emprà. Cal proposar, doncs, una diferenciació gradual, més que no tallant o dicotòmica, i paral·lela al grau d'atenció que el parlant dedica a la parla. Atenció que es relaciona directament amb el nivell de formalitat de la situació comunicativa. Així, a un nivell de formalitat més alt correspon un grau d'atenció més elevat del parlant, que pot activar els significats sobreafegits que adquireixen determinades formes lingüístiques precisament en aquestes situacions.

La sociolingüística de la variació anomena *estereotips* aquestes variants carregades de significat social; variants polèmiques i ideològiques, per tant. A més, l'ACD justifica l'anàlisi d'aquesta mena de variants: «todas las formas que cambian 'en función de (dependientes de) alguna característica del contexto' [...] también tienen, en principio, una función ideológica» (Van Dijk 2003: 69). El caràcter ideològic de determinades formes lingüístiques, a més de ser determinat per aquesta qualitat intrínsecament polèmica, o com a mínim no consensuada, del seu ús, es manifesta també en el fet que la ideologització és relativa.

La relativitat és evident si comparem unes societats amb les altres, perquè és difícil que coincidisquen les connotacions d'ús del morfema equivalent en dos llengües diferents. Però convé destacar, en el nostre cas particular, que des del punt de vista diacrònic són constatables canvis notables en les connotacions ideològiques de l'ús de formes com *hui*, *-isca*, o l'omissió de la *t* en la pronúncia del sufix *-itzar*, per posar exemples del nivell lèxic, morfològic i fonètic dels darrers trenta anys. Hi tornarem més avant.

3.2 ELS ESTÀNDARDS DEL CATALÀ

Un concepte que, al nostre parer, s'ha utilitzat per davall de la seua potencialitat explicativa a causa de certes confusions derivades de la influència del debat ideològic en la nostra bibliografia sociolingüística és el d'estàndard lingüístic. Més concretament, es detecta una dissonància entre la tipologia generalment acceptada d'estàndards lingüístics i l'aplicació d'aquesta al cas del català. Quant a la distinció prèvia entre normativa i estàndard, per qüestions d'espai, remetrem a diversos autors que se n'han ocupat, incloent-hi qui signa aquests papers (Mollà 2002; Montoya 2006; Mas 2008).

En qualsevol cas, la diferenciació es pot resumir en poques paraules: la normativització descriu el procés eminentment tècnic pel qual una llengua es dota d'un conjunt de normes gramaticals i ortogràfiques per a l'ús *correcte*, mentre que l'estandardització correspon a la configuració, eminentment social, d'un registre *adequat* per als àmbits de formalitat mitjana o mitjana-alta. Aquest registre parteix de les variants que, prèviament, ha acceptat la normativa, i en comporta les fases d'acceptació, vehiculació i elaboració.

Hom sol parlar de dos criteris a l'hora de classificar les diverses maneres de dur a terme l'estandardització i la normativització de les llengües. El primer fa referència als centres de treball i de decisió en la tasca normativitzadora, i permet distingir entre les codificacions monocèntriques, quan una única institució hi té la darrera paraula, i les policèntriques, en què el *poder* es divideix en diversos centres, generalment coordinats entre si. El segon criteri parteix del pes que s'atorga a les varietats geogràfiques més importants de la llengua en qüestió. Segons Polanco (1984), s'hi distingeix:

a) *Model unitarista*: centrat d'una manera aclaparadora en un dialecte, amb escassíssimes *concessions* a la resta. És un model que necessita i alhora fomenta la diglossia interna, en identificar una varietat amb el prestigi a través de la «correcció» i estigmatitzar les altres com a vulgars o fins i tot com a deformacions d'una suposada llengua original i pura que correspondria amb aquell dialecte privilegiat.

b) *Model composicional o compositiu*: basat en les varietats més importants, tot i que dona també com a resultat un estàndard unitari. El model resultant, per tant, no s'identifica amb cap varietat preexistent, sinó que es configura com una síntesi de les més importants, com una mena de trencaclosques fet d'aportacions d'origen divers.

c) *Model d'estàndards autònoms*: basat en les varietats més significatives, per a cadascuna de les quals ofereix un cert nombre de solucions diferents i privatives. Les varietats resultants se solen anomenar *subestàndards*, *paraestàndards* o *modalitats d'estàndard*.⁴ En paraules de Bibiloni (20003: 42)

4. En la línia de la primera nota al peu d'aquest article, no entrarem en el debat nominal per tal de definir una mateixa realitat, per molt que els arguments a favor o en contra del terme paraestàndard (com ara, en Ginebra i Solà 2007) o l'ús d'altres de semblants a les ací ressenyades, com ara modalitats regionals (per exemple, en Vallverdú 2000) puguin ser més o menys consistents o coherents amb una ideologia pro lingua compartida per l'autor i els lectors d'aquest article.

És propi de llengües parlades en un extens espai geogràfic fragmentat en marcs politico-administratius diversos. Aquests constitueixen també marcs d'interacció social cohesionats cada un d'ells i amb una certa desvinculació uns dels altres. Això crea les condicions per a l'aparició de normes estàndards diferenciades en cada un d'aquests marcs, fet que no és obstacle, però, per a la consciència de la unitat d'aquestes llengües. [...] L'estandardització autònoma representa un procés policèntric: hi ha diferents centres de planificació del corpus que exerceixen la seva influència sobre unes àrees d'interacció diverses. En canvi, els models unitari i composicional són bàsicament monocèntrics.

Breument: resulta sorprenent el fet que no hi haja unanimitat entre els analistes a l'hora de classificar el cas del català en el model d'estàndards autònoms, ni tan sols a hores d'ara. L'única característica de la definició de Bibiloni que no acomplim és la de l'espai geogràfic extens, que es pot qualificar de secundària respecte de la resta. La *ceguesa voluntària* que imposa la ideologia, en la confusió dels desitjos amb la realitat, arriba al grau extrem quan determinats autors no *reconeixen* ni tan sols el policentrisme: tant l'IEC com l'AVL són institucions que tenen legalment atribuïdes tasques codificadores. Una altra cosa és que un es puga declarar més o menys *objector* d'una o de l'altra, però fer com si la que *no agrada* no existira constitueix un paroxisme que, al nostre parer, l'investigador no s'hauria de permetre.⁵

Convé obrir un parèntesi per tal de subratllar que aquesta mena de crítica o autocrítica gremial que estem fent tot al llarg d'aquestes ratlles no significa cap aposta per l'asèpsia en la investigació social. Ans al contrari, afirmem que disciplines com la sociolingüística adquireixen sentit en situacions com la nostra precisament pel seu caràcter compromés. El que és necessari és evitar que el posicionament propi construeixca uns apriorismes que ens entelen la perspectiva en la fase descriptiva de la realitat. Per a poder comprendre-la millor, amb la intenció programàtica, precisament, de canviar aquells aspectes que actuen en contra del que se suposa que és el nostre compromís *professional*: l'extensió social de la llengua.

D'altra banda, la revisió teòrica que hem dut a terme ens permet fixar de manera inequívoca el marc de la recerca que proposem en aquest article: la disputa lingüística i social entre els diversos paraestàndards que es proposen per a la comunitat de parla

5. En un altre lloc (Mas 2009, en premsa) he fet una succinta presentació contrastiva d'ambdues institucions i una anàlisi igualment contrastiva de les seues propostes per a l'estàndard oral valencià. Aquesta anàlisi, a més de demostrar que les diferències d'impacte són realment escasses, posa de manifest que tan sols un parell es poden atribuir a una major preocupació per la genuïtat valenciana per part de l'AVL, en contra del que tant defensors com detractors de la institució solen argumentar.

valenciana. Partim de la base, doncs, que hi ha actualment tres grans modalitats d'estàndard: el de Catalunya, el valencià i el balear. Més alguna d'incipient, com la nord-occidental,⁶ i alguna proposta amb molt poca base demogràfica, com ara l'andorrà o l'alguerès, assimilables, sens dubte, en un marc més gran.

4. ELS MODELS LINGÜÍSTICS VALENCIANS: ESTAT DE LA QÜESTIÓ

Com s'ha apuntat de bon començament, les controvèrsies sobre els models de llengua per als usos formals en l'àmbit valencià tenen un origen ideològic més que no filològic o estilístic. No es pot afirmar categòricament, per falta d'estudis, però fa l'efecte que l'anàlisi dels discursos de defensa d'un o d'un altre model donaria com a resultat un percentatge d'argumentacions de contingut netament ideològic per damunt de qualsevol altra consideració. En qualsevol cas, partim de la premissa que quan un parlant valencià —més com més ideologitzat estiga, o com més conscient en siga— tria determinades variants per a un registre formal, és conscient que els receptors del seu missatge el poden situar en un lloc determinat de l'espectre ideològic. Així, entre els valencians i en aquests àmbits, *parlar* implica *dir* més d'allò que es diu literalment.

L'investigador i el filòleg en general, com a membres d'aquesta comunitat de parla, no són aliens al conjunt de significats sobreafegits que revesteixen determinades formes lingüístiques, més o menys sistematitzades en models. Les defenses abrindades, amb polèmiques en premsa incloses, d'una variant enfront d'una altra, o fins i tot el fet de senyalar com a correcta només una de diverses opcions admeses per la normativa, en són exemples recents i actuals.⁷ Des d'aquests pressupòsits, i afegint-hi el fet que

6. Els darrers anys, s'està plantejant amb una certa assiduitat l'emergència d'un (para)estàndard nord-occidental, a partir de l'aparició i l'auge dels mitjans de comunicació d'abast local i comarcal. El fet que aquest estàndard nord-occidental emergent s'estiga fent posteriorment i massa d'esquena al valencià, posa de manifest la feblesa de les relacions entre la comunitat de parla valenciana i la catalana. Així es desprén de la celebració amb què s'hi rep que formes com *seua* o *dos* cases siguin admeses per fi per la normativa. Gràcies, s'afirma, a diaris com *Segre* (Samper 2000: 114), sense fer esment ni de l'escola ni dels mitjans de comunicació valencians que porten dècades fent-ne ús habitual, per no parlar dels clàssics de les nostres lletres. Per a una revisió del concepte de comunitat lingüística a partir del criteri de la interacció i la integració simbòlica, vegeu Mas (2007), Mas (2008) i Pradilla (2008).

7. Encara arriben estudiants a les aules universitàries que afirmen que sempre se'ls ha corregit l'ús de *dos* amb valor femení, d'este en cartes (figuradament) a amics o dels incoatiu en *-ix*, per exemple. Davant les susceptibilitats que desperta parlar d'aquestes qüestions (la qual cosa no fa sinó confirmar la hipòtesi), cal

probablement és en el moment actual que es pot parlar d'uns models més clarament definits, tot seguit descriurem els que es troben vigents en l'ecosistema comunicatiu valencià i n'exemplificarem l'ús per part dels subjectes més explícitament ideològics: els partits polítics.

L'autor d'aquest article (Mas 2008: 122-129) ha proposat una taxonomia aproximada dels models lingüístics valencians actuals basada en Lacreu (2002) i Pradilla (2004), que té també en compte el panorama històric de Ferrando (2006a). Així, hom pot distingir quatre models, basats lingüísticament en un percentatge de més a menys formes pròpies del valencià, inversament proporcional a la presència de variants d'altres varietats de la llengua catalana: *secessionista*, *particularista*, *convergent* i *uniformista*. Com ja s'ha apuntat diverses vegades, la distinció no vol suggerir un conjunt d'elements tancats, sinó un sistema interrelacionat on són possibles els transvasaments d'usuaris i de formes entre cada model i el que té a la vora. I això tant sincrònicament, per exemple distingint els usos orals dels escrits, com diacrònicament.

El model secessionista es distingeix de la resta perquè és l'únic que queda totalment fora de la codificació fabriana. Així, fa una proposta —més d'una, en realitat— no ja d'estàndard sinó de normativa, amb l'objectiu explícit de distingir-se al màxim de la *consolidada*, no sols en els aspectes lèxics o morfològics peculiars del valencià, sinó també optant sistemàticament per solucions ortogràfiques diferents, com ara la *ch* o la *y* —la qual cosa implica tenir sempre present l'ortografia *catalana*, que actua així com a «codi de contrareferència» (Pradilla 2008: 42). El model uniformista, tot i ser el més distant del secessionista des de diversos punts de vista, hi coincideix en el fet que presenta algunes variants estereotípiques (en el sentit que s'ha vist més amunt, en referir-nos a la sociolingüística de la variació) que, per si soles, l'identifiquen. Per exemple, formes com els subjuntius en *-i*, possessius femenins amb *-v-*, o paraules com *noi*, *tarda*, etc., que no empren la resta de models.

afanyar-se a subratllar que, en esmentar-ho, no s'està acusant el gremi filològic de tots els mals i dificultats que troba l'extensió de l'estàndard entre els valencians. Sens dubte, són molt més greus —i malintencionades— actuacions marcadament i explícitament ideològiques, com ara el *Manual escolar valencianista* que va editar Unió Valenciana als anys vuitanta amb el propòsit explícit d'ajudar els pares a discernir si els llibres escolars dels seus fills estaven escrits en valencià o en català (!?). Però ara no estàvem parlant d'això. A més, la perspectiva de què sorgeix l'exemple és descriptiva; no obstant això, si es vol prendre com a crítica, demanem al lector que la situe en la modalitat d'autocrítica constructiva.

En canvi, el model particularista i el convergent es defineixen per una combinació de variants que els separa dels dos models ja referits. Per exemple, el particularista comparteix amb el secessionista la tria sistemàtica de la variant lèxica valenciana quan aquesta contrasta amb la resta de la llengua o, especialment, amb el bloc oriental; però el particularista només, en principi, si l'admet la normativa general, com ara *xicotet* enfront de *petit*. D'altra banda, això ho combina amb l'acceptació del sistema ortogràfic de base fabriana. De la seua banda, el model convergent tendeix a usar formes comunes amb altres varietats de la llengua catalana, però al costat d'aquelles pròpies del valencià avalades també per una tradició escrita secular (*petit* al costat de *meua*, *sig*, per exemple).

El que distingeix el particularista i el convergent, doncs, és el contrast entre determinades variants equivalents, a més de l'absència dels estereotips forts dels models extrems amb què limiten (el secessionista i l'uniformista respectivament). Són, doncs, els models més pròxims des del punt de vista lingüístic, cosa que fins a cert punt facilita intercanvis de formes i de parlants, com s'ha apuntat més amunt. En un sentit contrari actua la confrontació ideològica dels grups socials valencians, que ha arribat al punt del partidisme: la qüestió del model de llengua ocupa més espai en l'agenda política, per desgràcia, que no la qüestió de la promoció de l'ús social de la llengua, com s'ha posat reiteradament de manifest (cf. Pradilla 2008: 40).

En la taula següent es presenta el model lingüístic dels partits valencians amb certa representació institucional. Per tal de dur-la a terme, s'han analitzat les pàgines web respectives, concretament l'apartat de presentació, d'una extensió d'un parell de fulls en tots els casos. L'anàlisi s'ha dut a terme al febrer del 2009, o més ben dit s'ha actualitzat respecte de les que s'exposen en treballs anteriors meus (Mas 2007: 168 i Mas 2008: 125), amb l'única excepció del Partit Popular de la Comunitat Valenciana.

L'excepció és causada pel que es pot qualificar ben bé d'involució des del nostre punt de vista: l'anàlisi inicial de Mas (2007) es va realitzar al 2004, com les altres; per a la de Mas (2008), realitzada al setembre de 2007, es va haver de recórrer al *saluda* del president del PP valencià, l'únic apartat amb versió en valencià en aquell moment; ara ens hem hagut de conformar amb aquella, atés que actualment no hi hem pogut trobar un sol text en la llengua pròpia dels valencians. De tota manera, una ullada a la pàgina web de la Generalitat Valenciana, el govern de la qual ocupa aquest partit, confirma la seua tria del model lingüístic particularista —les escasses ocasions que fa ús del valencià, es podria afegir, i amb algunes excepcions territorials favorables al convergent en seccions locals allunyades del cap i casal.

Hi ha altres diferències entre aquesta i les taules anteriors que demostren, en primer lloc, el dinamisme de la comunicació via Internet, fins i tot en textos no lligats a l'actualitat immediata. En aquest punt l'excepció és Esquerra Unida del País Valencià, que manté el mateix text de presentació del 2007. El canvi més significatiu el protagonitza Unió Valenciana, que ha adoptat la darrera versió de les normes de la RACV, a partir de la qual s'inclou l'accentuació. L'altre consisteix en l'elecció dels dos partits que es trobaven a cavall entre el particularista i el convergent, PSPV-PSOE i BLOC, del convergent i del particularista respectivament. Més enllà de la facilitat de transvasament que ja s'ha reiterat, ens hi detindrem una mica més avant, en fer diverses matisacions respecte de la presència social dels diversos models. Vegem ja els resultats:⁸

Partit polític	Variants	Model
PP	<i>este, teua, siga, servici, -ix / perquè</i>	Particularista
PSPV-PSOE	<i>seues, quede, seguísca / desenvolupament, aquesta, dues, veient, serveis, homes</i>	Convergent
BLOC	<i>seua, situe, vos / rere, eina</i>	Particularista
EUPV	<i>teua, ací / aquest, seves, joves, vuit</i>	Convergent-uniformista
ERPv	<i>siga, seues / aquest, us, ofereix, servei, tothom, conèixer, afegesques</i>	Convergent
UV	nacionaliste, proyecte, en [per amb], l'identitat, profund, civilisacions, colectiva, obstàcul, desenroll, òrguens [òrgans], dorat [daurat], propon, mijos [mitjans], nos [ens], riquea /	Secessionista

Els models lingüístics dels partits polítics valencians (febrer 2009). La barra separa les formes estereotípiques endodialectals de les exodialectals.

El model uniformista, quasi absent de la taula, té una presència testimonial en l'espai comunicatiu valencià actual. De fet, no l'hem pogut trobar de manera taxativa

8. S'ha de fer referència també, ni que siga en nota al peu, a la desaparició del PSAN de la taula. El motiu és que els textos que hem pogut trobar al web escrits inequívocament per autor valencià –no hi ha versió valenciana específica, congruentment amb la ideologia del partit– segueixen el model convergent. Així, la justificació de la presència en la taula d'un partit sense cap representació en cap institució valenciana, que era el fet que era l'únic que usava el model uniformista, ja no es dona.

en cap grup ideològic; tan sols hem detectat algun professor universitari que en fa ús. També lligat al món universitari i cultural, en part dels poetes de la generació del 70, va tenir el seu apogeu —sempre relatiu, en relació a l'actualitat. L'adopció de les formes pròpies del paraestàndard de Catalunya —obviant ara el nord-occidental emergent— per part de parlants valencians quan escriuen per a alguna publicació enllà del Sènia no es considera ací. Perquè el marc social que ens hem fixat, en el qual les variants lingüístiques adquireixen i expressen unes determinades connotacions, és el valencià.

El model secessionista va viure el seu màxim esplendor quan va ser usat al diari de les Corts i fins i tot en alguna secció del *Diari Oficial de la Generalitat Valenciana*, en la legislatura 1995-1999 (UV era al govern del PP). Actualment, també passa per moments difícils, paral·lels al declivi electoral del grup que el sosté, tot i que manté bastions d'associacions folkloricoculturals, com la Reial Acadèmia de Cultura Valenciana o lo Rat Penat. A més, pateix una dissensió interna important: el sector dur, representat per Coalició Valenciana, no accepta la darrera reforma ortogràfica de la RACV i continua, per exemple, sense accentuar. I exhibint impúdicament un esquema diglòssic de manual en la repartició dels usos lingüístics i una ideologia netament espanyolista i regionalista en el sentit més vuitcentista del terme (vegeu-ne el web, per exemple).

El model convergent també es pot dir que està experimentant un cert retrocés, tot i que no comparable als anteriors. De ser el model absolutament hegemònic en la dècada dels setanta i dels huitanta, ha anat cedint terreny gradualment, més de pressa al darrer decenni, en favor del particularista. Aquest darrer va fer el gran salt amb l'inici de les emissions de Radiotelevisió Valenciana (l'any 1989), on l'ús de la llengua és sobretot oral, però no exclusivament.⁹ La fita següent la constitueix, probablement, l'accés del PP al govern de la Generalitat al 1995 i, sens dubte, la posada en funcionament de l'Acadèmia Valenciana de la Llengua el 2002. La institució no ha prescrit el model particularista com l'únic vàlid, però l'ha adoptat en el llibre d'estil

9. En aquest cas no es pot dir amb propietat que el model convergent haja cedit un espai al particularista, atès que, amb més o menys èmfasi, el model de l'ens sempre ha estat el mateix —una altra cosa és la qualitat del seguiment que se'n fa, francament millorable, en unes èpoques més que en altres. Això no obstant, les escasses mostres d'ús de la llengua als mitjans audiovisuals valencians de finals dels vuitanta, quasi reduïdes al programa Aitana de RTVE i a De dalt a baix a Radio Peninsular, estaven emprant un model més assimilable amb el convergent. Per a una anàlisi detallada del model lingüístic del pioner programa radiofònic, vegeu Casanova (2000).

de totes les seues publicacions, com han fet totes les institucions i els organismes que depenen del govern valencià.¹⁰

Sembla lògic esperar una certa expansió, per imitació, del model particularista. Però el convergent continua senyorejant amb vigor l'àmbit cultural (el proposen i difonen les universitats valencianes i l'Institut Interuniversitari de Filologia Valenciana) i la premsa escrita, tant en paper com electrònica.¹¹ La influència de Canal 9, o dels informatius de Canal 9, ha fet que les escasses emissores de ràdio i de televisió d'abast local que emeten en valencià hagen optat majoritàriament pel model particularista. La tendència del nostre entorn cultural —europeu i americà— a una presència creixent dels trets propis de l'oralitat (i, per consegüent, de la col·loquialitat) en la comunicació pública, actua en el mateix sentit (vegeu, per exemple, Mugglestone 20033).

En l'ensenyament sembla que s'estan obrint algunes escletxes també al particularista, especialment en els nivells inicials —tot i la contestació que van tenir les primerenques *Orientacions i suggeriments per a l'elaboració de materials curriculars escrits en valencià* de l'AVL (2002). L'evolució de la major part dels nostres escriptors cap a un model lingüístic més viu i menys *llibresc*, sense que es puga dir que han adoptat el particularista en la mateixa mesura que les institucions o RTVV, és un altre factor que, ben probablement, en facilitarà l'expansió. La qual, si s'arriba a realitzar en una mesura suficient, anirà desideologitzant progressivament aquest model. En detriment de la resta, que quedarien cada vegada més marcats ideològicament, menys *naturals*, especialment els extrems. De la seua banda, el model convergent compta amb el rèdit de prestigi d'haver estat i ser encara el més usat per part dels grups compromesos amb més claredat amb la normalització lingüística. Sens dubte, doncs, la convivència dels models centrals s'estendrà encara a termini curt i mitjà.

10. Per a una anàlisi descriptiva i valorativa dels treballs de l'AVL en aquest lustre i escaig, vegeu Pradilla (2008: 34-63).

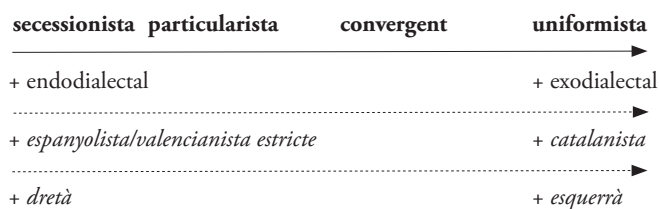
11. Els representants dels diaris més importants de l'àmbit valencià, *Levante* i *Las Provincias*, van fer pública la intenció d'oferir una versió en català de les seues pàgines web en el transcurs d'unes jornades sobre llengua i mitjans de comunicació organitzades per l'AVL al 2006. No és una previsió agosarada la de pensar que optaran pel model particularista, sobretot en el segon cas, si és que mai arriben a complir la paraula donada. Això suposaria un punt d'inflexió per a aquest model, atesa la gran diferència de difusió d'aquests mitjans respecte de la resta d'àmbit valencià (incloent-hi les edicions autonòmiques de premsa d'àmbit estatal i, per descomptat, els mitjans que usen el català com a llengua vehicular a l'abast dels valencians).

5. NOTES PER A L'ANÀLISI HISTÒRICA DE LES CONNOTACIONS IDEOLÒGIQUES DELS MODELS DE LLENGUA VALENCIANS

En presentar la taula que relaciona partits polítics i models s'ha fet referència a alguns canvis esdevinguts en el breu període de tres anys. Acabem d'esmentar també alguns moviments que s'estan donant avui mateix, amb alguna cauta referència a l'evolució probable del futur immediat. Els uns i els altres dibuixen un panorama viu en evolució constant i ràpida, per no dir vertiginosa des d'un punt de vista històric. Per posar un exemple contundent: fa a penes deu anys hauria estat poc menys que impensable que un partit polític com el Bloc Nacionalista Valencià usara el mateix model lingüístic que el Partit Popular de la Comunitat Valenciana, tot *escrivint* algunes de les variants que apareixen a la taula. Per molt que aquest ús es veja matisat per altres documents de la formació que segueixen un model convergent de manera clara.

En qualsevol cas, la convivència del model particularista i el convergent, per escrit sobretot, en els usos d'un mateix agent ideològic hauria estat una anomalia molt cridanera en l'espai comunicatiu valencià fins fa vora deu anys, o potser menys. Si ampliem el segment temporal un decenni més, resultarà ben complicat de trobar un comportament anàleg. El motiu n'és la superposició de l'eix ideològic dreta-esquerra al nacionalitari que va produir l'anomenada transició valenciana, anomenada sovint amb el rètol igualment imprecís de *batalla de València*.

Fóra prolix tan sols esmentar la bibliografia que se n'ha ocupat, especialment la que ha posat de manifest la connivència de l'espanyolisme de base franquista amb un *valencianisme estricte*, el màxim i quasi únic postulat ideològic del qual era la negació de cap vincle amb Catalunya. Ni polític, ni cultural ni lingüístic, per dir-ho amb una gradació de les temàtiques més pròpiament ideològiques a, en principi, les menys. El darrer *topic* va donar lloc al model lingüístic secessionista, segons la seua pròpia lògica interna. Els altres models lingüístics també van quedar *contaminats* per la dinàmica de la barreja ideològica. L'uniformista d'una manera quasi exactament simètrica; els altres, amb més o menys exactitud segons si ens aproximem o ens allunyem als moments de màxima tensió en la confrontació, d'acord amb el que s'ha comentat adés. Ho he representat amb l'esquema següent en Mas (2008: 127):



Eixos ideològics dels models lingüístics: esquema de tendències.

La barra que separa l'opció espanyolista del valencianisme estricte també s'ha d'interpretar de manera diferent segons el moment i el grup a què ens referim, cosa que subratlla el caràcter aproximatiu de l'esquema. El primer significat s'acaba de referir: la combinació dels dos en l'espai ideològic del secessionisme lingüístic. Però també és possible el caràcter excloent dins d'aquest mateix grup, si atenem el discurs fins i tot pròxim a l'independentisme de determinades *seccions* juvenils. I d'una manera quantitativament més important, en termes relatius, per la creixent difusió d'un discurs ideològic que es basa en la defensa d'una identitat valenciana diferenciada sense negar el vincle cultural i sobretot lingüístic amb la resta del territori lingüístic català. Creixement que du aparellada la utilització progressivament menys marcada ideològicament del model particularista que estem comentant.

Això no vol dir de cap manera que calga datar en la transició el *naixement* del model particularista. Lacreu (2002) en va posar com a exemples les Normes del 32 i els treballs de Sanchis Guarner i Carles Salvador —mentre que Enric Valor, sobretot a partir dels setanta i huitanta, és el referent del convergent. La dada i la data són rellevants: es tracta del primer model sistematitzat per a la llengua literària/estàndard, consensuat entre els usuaris més destacats en l'època. El document va ser corregit —atés que incloïa algunes errades de descripció gramatical— i ampliat posteriorment, com és sabut, per Sanchis, Salvador i Valor, fonamentalment.

Alguns autors inclouen dins del calaix de les correccions l'opció més decidida per les variants convergents i redueixen el document a una funció merament simbòlica. Això és mostra d'un cert biaix ideològic que es pot interpretar com la *resistència* dels defensors del model convergent a perdre espai de legitimitat. D'una manera més evident pel que fa a l'aplaudiment i la *construcció d'una tradició* d'estàndard valencià que amplifica les opcions convergents i minimitza les particularistes. Però també en allò tocant a l'extensió social de les normes com a model lingüístic.

És cert que les Normes de Castelló tenen el valor simbòlic de significar l'acceptació implícita del treball codificador i normatiu de Fabra i de l'IEC i, per tant, de la unitat de la llengua. Però no és menys cert que van servir de guia, de model lingüístic doncs, als escriptors i a les publicacions d'aquella primera meitat dels anys trenta (*El camí*, *La República de les Lletres*, els cursos de llengua de lo Rat Penat, etc.). Fins i tot, hi va haver una tasca de difusió important de les normes en la premsa valenciana, tant en castellà com en català, amb seccions, diguem-ne, d'assessorament lingüístic, com «Parlem bé!» i les «Notes gramaticals» (més de cent redactades per Carles Salvador), ambdós publicades a *El camí* (Climent 2007: 206-239).

Una tasca semblant, més important quantitativament si es vol, s'havia dut a terme a Catalunya uns anys abans amb la normativa fabriana. Amb la diferència que l'oposició a les normes va ser «anecdòtica» en el cas valencià (Climent 2007: 240),¹² contràriament al que s'havia esdevingut en el català (Segarra 1985: 346-358). Per tant, caldria concloure que el model lingüístic dominant en el període que va de la signatura de les normes a la guerra del 36 va ser el particularista. El fet de no *reconéixer-ho* pot tenir a veure també, i fins i tot, amb l'oposició als valors ideològics que s'associen al grup que fa més ús (i *bandera*) del model particularista en l'actualitat —espanyolisme i conservadorisme, *grosso modo*.

Tanmateix, recordem, per posar un cas paradigmàtic, que Sanchis Guarner en va ser un dels principals valedors, fins i tot en els moments d'auge del model convergent. En paraules de Ferrando (2006b: 112):

En realitat, amb les seues propostes valencianitzadores, Sanchis remava contra corrent, perquè, a principi dels setanta, els escriptors valencians, en paral·lelisme amb un increment de conscienciació pancatalanista, tendien a la màxima convergència amb la llengua literària del Principat i alguns, sobretot en el camp de la poesia, fins i tot n'adoptaren la morfologia.

El compromís cívic i vital de Sanchis Guarner amb la llengua i el país no ofereix cap possibilitat de dubte. Ja en els anys que estem comentant ara, només la seua militància en organismes i partits polítics d'ideologia netament nacionalista (Acció

12. El monogràfic de Climent (2007) sobre les Normes de Castelló inclou una documentació molt interessant per a l'anàlisi ideològica dels textos anteriors i posteriors a la signatura de les normes, immediatament i una mica més diferidament, que parlen de la necessitat i les característiques d'un model lingüístic culte (literari, en l'època) per al valencià. Aquesta accessibilitat hauria d'esperonar l'acostament sense apriorismes ni anacronismes, per part d'autors amb un coneixement profund de les ideologies de l'època, a uns textos plens de consignes ideològiques, moltes de les quals caldria qualificar de nacionalistes *stricto sensu*.

Cultural Valenciana o el Partit Valencianista d'Esquerra, per exemple) haurien de fer impossible la identificació anacrònica del model particularista amb una determinada tendència ideològica. El mateix es pot dir, fent una passa més en aquest panorama històric invers, dels grups que usen ara i als huitanta del segle xx el model convergent i els que, sense tenir-lo disponible, el reclamaven en el pas del segle xix al xx.

En la Renaixença valenciana, tan esquifida com es vulga, trobem les primeres polèmiques explícites sobre el model lingüístic valencià, que van oposar els partidaris del «valencià tal com se parla en lo dia» als del «valencià acadèmic». Els primers centraven l'argumentació en la utilitat pràctica, mentre que els culturalistes apostaven per un treball lingüístic conspicu que augmentara el prestigi de la llengua, tot subratllant ben sovint la unitat de la llengua amb catalans i balears —de paraula i d'obra—, qüestió en què els seus adversaris castellanitzants a penes entraven.

És un anacronisme, ben segur, associar aquests darrers amb els particularistes (més encara amb els secessionistes) i els cultistes amb el model convergent. Però no podem deixar d'observar que hi ha coincidències respectives pel que fa a la configuració somiada d'uns models que no arribaren a quallar. Tanmateix, el sector culturalista-unitarista s'associava aleshores amb la burgesia conservadora.

De fet, sovint s'ha adduït el conservadorisme i l'espanyolisme d'aquest grup, més preparat intel·lectualment, com a fre d'una evolució de la Renaixença valenciana equiparable a la catalana. Però les reticències a la creació d'un organisme valencià per a l'estudi i la fixació de la norma lingüística dels textos signats per Llorente, l'autor referent dels cultistes, seguien dos argumentacions bàsiques: la preferència per un únic organisme per a la totalitat de la llengua, amb representació dels diversos territoris, i la manca de preparació lingüística dels hipotètics *acadèmics* (Ferrando 2006a; Roca 2007).

Tot i que no són interpretacions excloents, fóra bo tenir *també* en compte les argumentacions dels mateixos autors en els textos que signaren. En aquest darrer cas, sembla que poden tenir certs punts en comú amb les d'alguns defensors del model convergent. Per més que, o precisament perquè, algunes de les connotacions ideològiques d'uns i altres, amb un segle de diferència, siguen ben diferents. Es demostra així la necessitat de deslligar l'eix de la identitat lingüística i social («Germans de la gloriosa Catalunya», escrivia Llorente) del dels posicionaments socials pròpiament dits (dreta-esquerra) en l'anàlisi diacrònica i en el discurs historiogràfic.

6. COROL·LARI

El segle xx i els inicis del xxi han estat prolífics en propostes i contrapropostes de llengua formal, tant pel que fa a aspectes puntuals de la llengua catalana com incloent-hi gramàtiques i diccionaris sistematitzats i publicats. En el cas valencià, les argumentacions a favor i en contra d'un o d'un altre model s'han revestit d'unes connotacions ideològiques particularment complexes, per posar-se en joc no sols la qüestió de la relació amb Catalunya i la resta de territoris amb què compartim llengua (fet que s'ha convertit també sovint en objecte de polèmica social), sinó també, d'una manera menys explícita, la identificació amb determinades posicions en l'esquema ideològic dreta-esquerra.

És per això que les polèmiques sobre el model de llengua formal han assolit ací una intensitat inusitada en altres llocs del territori lingüístic. Fins al punt que, ben sovint, s'identifica ideològicament un parlant per l'ús d'una determinada paraula o d'un determinat morfema. Un exemple de la realitat més immediata: el diari *Las Provincias* del dia 2 de març del 2009 recull la notícia del v Congrés Nacional del Bloc amb el titular «El 90% de la militància respalda la apuesta valencianista del Bloc»; un dels comentaris en l'edició electrònica adverteix de *l'error* o *engany* argumentant que no poden ser valencianistes perquè el col·lectiu de Torrent de l'esmentat partit ha escrit *avui* en la convocatòria d'una taula redona, entre altres elements *identificatius*.

La presència en la societat valenciana actual de grups i parlants que fan un ús, diguem-ne, combinat dels dos models més usuals, el particularista i el convergent, ajudarà a desconnotar-los, parcialment si més no, de la seua càrrega ideològica. La diferència respecte dels moments més durs de l'anomenada transició, quan la *denúncia* de l'ús de determinada variant massa catalana anava sovint acompanyada d'una agressió, s'ha de qualificar d'evolució. Amb el benentès, d'altra banda obvi, que si aquesta evolució més o menys natural del corpus no va acompanyada d'una planificació de l'estatus que permeta superar els entrebancs que encara troba la llengua per emprar-se amb normalitat en massa àmbits, ens podem trobar amb l'agudització del decreixement en l'ús del valencià i fer tard a l'hora de redreçar la situació.

És hora també, per altra banda, que l'investigador es reconega a si mateix com una de les parts en conflicte, des d'una concepció de la ideologia que fixa en l'existència de conflicte social el tret definitori. Aquesta assumpció permet afinar l'utilatge conceptual almenys en dos sentits: millorant les definicions i les aplicacions dels

conceptes bàsics (ací hem mirat de fer-ho amb la teoria de la variació diafàsica i amb *estàndard lingüístic*) i evitant els termes desqualificadors que no guarden ni tan sols l'aparença d'objectivitat del discurs acadèmic («pesta blava», etc.).

És peremptori que l'investigador prioritze els judicis de fet per davant dels judicis de valor en la fase descriptiva de l'anàlisi dels discursos i els comportaments dels grups socials en conflicte, si es vol dir així. Perquè, fins i tot, es pot dir que hi ha determinades polèmiques clarament ideològiques, per incoherents o manipuladores, al voltant dels models lingüístics que són privatives dels filòlegs: rebutjar el model particularista alhora que es reivindiquen les Normes del 32 o fer recaure en la defensa del model convergent tots els dèficits en l'avanç de la normalització lingüística (?) de les darreres dècades, per posar dos exemples *enfrontats*.

La perspectiva diacrònica també té algun perill a evitar, com ara la identificació anacrònica dels defensors d'un model en un moment històric determinat amb el grup ideològic que el defensa en un altre. L'anàlisi ideològica ha de mirar de tenir en compte totes les cares del prisma de les relacions, canviants, entre els models lingüístics i els grups socials que els usen i els defensen. La ideologització, la desideologització i fins i tot la reideologització de determinades variants lingüístiques reescriu constantment el(s) llibre(s) d'estil de la comunitat de parla valenciana, d'acord amb els condicionants històrics, canviants per definició, en què s'emmarca.

JOSEP-ÀNGEL MAS CASTELLS
Universitat Politècnica de València

REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

- BIBILONI, G. (2000) *Llengua estàndard i variació lingüística*, València, Edicions Tres i Quatre. [3a ed.]
- CALAFORRA, G. (1999) *Paraules, idees i accions: reflexions 'sociològiques' per a lingüistes*, Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat.
- CASANOVA, E. (2000) «El model lingüístic del programa radiofònic *De dalt a baix*», dins I. Creus *et alii* (eds.), *Llengua i mitjans de comunicació*, Lleida, Pagés.
- (2002) «El lèxic valencià en el diccionari Fabra de 1932», *Catalan Review. International Journal of Catalan Culture*, XVI, 1-2, pp. 51-70.

- CLIMENT, J. D. (2007) *Les Normes de Castelló: l'interès per la llengua dels valencians al segle XX*, València, Acadèmia Valenciana de la Llengua.
- CONILL, J. (2007) *Del conflicte lingüístic a l'autogestió: materials per a una sociolingüística de la complexitat*, Barcelona, Institut d'Estudis Catalans.
- FERRANDO, A. (2006a) «Percepció i institucionalització de la norma lingüística entre els valencians: panorama històric», dins A. Ferrando & M. Nicolàs (eds.), *La configuració social de la norma lingüística a l'Europa llatina*, Alacant, Institut Interuniversitari de Filologia Valenciana.
- (2006b) «L'ideal idiomàtic de Sanchis Guarner», dins S. Cortés & V. J. Escartí (eds.), *Manuel Sanchis Guarner. Un humanista valencià del segle XX*, València, Acadèmia Valenciana de la Llengua, pp. 94-125.
- GALLINO, L. (1995) *Diccionario de sociología*, Madrid, Siglo XXI.
- GINEBRA, J. & J. SOLÀ (2007) *Pompeu Fabra: vida i obra*, Barcelona, Teide.
- GUMPERZ, J. (1971) *Language in social groups*, Stanford, Stanford University Press.
- HAMMERSLEY, M. & P. ATKINSON (1994) *Etnografía. Métodos de investigación*, Barcelona, Paidós.
- LACREU, J. (2002) «Els models de llengua del valencià», dins E. Casanova, J. Martí & A. Saragossà (eds.), *Estudis del valencià d'ara*, València, Denes.
- MAS, J. À. (2007) «Ideologia i variació lingüística: anàlisi dels models de llengua oral en una sèrie documental de la televisió valenciana», València, Universitat de València. [Tesi doctoral publicada en CD i disponible en <<http://www.tdx.cat/TDX-0911108-103021>>.]
- (2008) *El morfema ideològic. Una anàlisi crítica dels models de llengua valencians*, Benicarló, Onada Edicions.
- (en premsa) «Les propostes per a l'estàndard oral valencià de l'IEC i de l'AVL», dins M. À. Pradilla (ed.), *Actes del III Col·loqui Internacional «La lingüística de Pompeu Fabra»* celebrat a Tarragona al desembre de 2008, Barcelona, Institut d'Estudis Catalans.
- MOLLÀ, T. (1998) *La política lingüística a la societat de la informació*, Alzira, Bromera.
- (2002) *Manual de sociolingüística*, Alzira, Bromera.
- MONTOYA, B. (2006) *Normalització i estandardització*, Alzira, Bromera.
- MUGGLESTONE, L. (2003) *Talking Proper: The Rise and Fall of the English Accent as a Social Symbol*, Oxford, Oxford University Press. [3a ed.]
- NICOLÀS, M. (1998) *La història de la llengua catalana: la construcció d'un discurs*, Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat.

- (2005) «La creació conflictiva d'un debat equívoc: dades per a una anàlisi pragmàtica del conflicte lingüístic valencià», dins d'*Approaches to Critical Discourse Analysis*, València, Universitat de València. [Publicació en CD de les actes del I Congrés Internacional d'Anàlisi Crítica del Discurs.]
- POLANCO, L. (1984) «La normativa al País Valencià. Problemàtica i perspectives», dins de M. T. Cabré *et alii* (eds.), *Problemàtica de la normativa del català. Actes de les Primeres Jornades d'Estudi de la Llengua Normativa*, Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat.
- PRADILLA, M. À. (2004) *El laberint valencià. Apunts per a una sociolingüística del conflicte*, Benicarló, Onada Edicions.
- (2008) *La tribu valenciana. Reflexions sobre la desestructuració de la comunitat lingüística*, Benicarló, Onada Edicions.
- QUEROL, E. (2000) *Els valencians i el valencià. Usos i representacions socials*, València, Denes.
- ROCA, R. (2007) «Teodor Llorente, escriptor valencià», *Caplletra*, 43, pp. 9-37.
- ROCHER, G. (1996) *Introducción a la sociología general*, Barcelona, Herder. [12a ed.]
- SAMPER (2000) «Taula rodona: contribució dels mitjans de comunicació a la fixació de l'estàndard», dins de I. Creus *et alii* (eds.), *Llengua i mitjans de comunicació*, Lleida, Pagès.
- SARAGOSSÀ, A. (1997) *Criteris de la normativa*, València, Saó.
- SEGARRA, M. (1985) *Història de la normativa catalana*, Barcelona, Enciclopèdia Catalana.
- SOLÀ, J. (1987) *L'obra de Pompeu Fabra*, Barcelona, Teide.
- VALLVERDÚ, F. (2000) *El català estàndard i els mitjans audiovisuals*, Barcelona, Edicions 62.
- VAN DIJK, T. (1999) *Ideologia. Un enfoque multidisciplinario*, Barcelona, Gedisa.
- (2003) *Ideología y discurso*, Barcelona, Ariel.